

Marzena Makowska-Iskierka

Studium Doktoranckie

Geografii Fizycznej i Społeczno-Ekonomicznej

Uniwersytet Łódzki

90-142 Łódź, ul. Kopcińskiego 31

marzenamak@wp.pl

**Sprawozdanie
z konferencji naukowej
pt. „Problem suburbanizacji”
Gdańsk 2005 r.**

W dniach 21–22 października 2005r. w Gdańsku odbyła się konferencja naukowa pt. „Problem suburbanizacji” zorganizowana przez oddział gdański Towarzystwa Urbanistów Polskich, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju Polskiej Akademii Nauk i Wydział Architektury Politechniki Gdańskiej. Konferencja ta była kontynuacją cyklu dorocznych spotkań naukowych poświęconych najistotniejszym zjawiskom związanym z rozwojem i przekształcaniem się polskich miast, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów metropolitalnych.

Program tegorocznej konferencji poświęconej problemowi suburbanizacji był bardzo bogaty; podczas dwóch dni spotkań wygłoszonych zostało 11 referatów i aż 21 komunikatów. Tematyka wystąpień została podzielona na trzy części teoretyczne, podczas których dyskutowano nad przyczynami zjawiska suburbanizacji, skutkami rozwoju tendencji suburbanizacyjnych oraz możliwymi sposobami reakcji na to zjawisko.

Sesja pierwsza dotyczyła przyczyn zjawiska suburbanizacji, ich siły i wpływu na proces rozwoju miast, zmienności w zależności od stopnia rozwoju społeczno-gospodarczego oraz czasu występowania. Pierwszy referat, dotyczący relacji suburbanizacji i projektowych strategii urbanistycznych, zaprezentował Sławomir Gzell (Politechnika Warszawska), który stwierdził, że poprawa jakości miast może nastąpić poprzez nowe układy architektoniczno-urbani-

**Report from the ‘Issue of
Urbanisation beyond City
Boundaries’ conference
Gdańsk 2005**

On 21–22 October 2005 in Gdańsk a conference entitled ‘The Issue of Urbanisation beyond city boundaries’ was organized by the Gdańsk section of the Polish Urban Planning Association (*Towarzystwo Urbanistów Polskich*), the Spatial Development Committee (*Komitet Przestrzennego Zagospodarowania*) at the Polish Academy of Science and the Architecture Department at Gdańsk Polytechnic. Honorary patron was the Ministry of Infrastructure and the media patron the *Urban Planner (Urbanista)* monthly magazine. The conference continued the series of annual academic meetings devoted to the most important issues connected with the development of metropolitan areas.

The programme of this year’s conference devoted to the issue of urbanisation beyond city boundaries was very rich; during two days 11 lectures and 21 reports were presented. The presentations were divided into three theoretical sections in which the causes of urbanisation beyond city boundaries, the consequences of such trends and possible reactions to it were discussed.

The first session concerned the causes of urbanisation beyond city boundaries, their importance and influence on the development of cities, variability depending on the stage of socio-economic development, as

styczne, a miasta winny być policentryczne. O strefie podmiejskiej w architekturze miasta mówił Zbigniew Zuziak (Politechnika Krakowska), który przedstawił główne cechy suburbanizacji i wyróżnił jej aspekt behawioralny, demograficzny, kulturowy, strukturalny i systemowy (w tym architektoniczny). Omówił też negatywne skutki „rozlewania się miasta” (*urban sprawl*). Dowodził, że Polska jest w początkowej fazie suburbanizacji, która charakteryzuje się chaotycznym, wręcz patologicznym zawłaszczaniem przestrzeni, powodującym niszczenie krajobrazu. Jako drugą fazę tego procesu wymienił jej krystalizację, przejawiającą się zagęszczaniem zabudowy, właśnie w strefie podmiejskiej. Zastanawiano się, czy węzły komunikacyjne w strefie podmiejskiej staną się ośrodkami krystalizacji osadnictwa. Piotr Lorens (Politechnika Gdańska) zaprezentował suburbanizację w procesie rozwoju miasta postsocjalistycznego, uznając ją za zagrożenie. Referujący dokonał też typologii procesów suburbanizacji.

W dalszej części wygłoszono siedem komunikatów, w których omówiono różne przyczyny zjawiska suburbanizacji opierając się na przykładach z Polski (Trójmiasto, Warszawa) i ze świata. Zaprezentowano społeczne aspekty suburbanizacji w metropolii Trójmiejskiej (M. Szmytkowska, G. Masik – Uniwersytet Gdański), problem suburbanizacji w kontekście systemu wartości w projektowaniu urbanistycznym (B. Bańkowska), zależność procesu rozwoju suburbanizacji i kurczenia się miast niemieckich (G. Rembarz – Politechnika Gdańska), Randstadt Holland jako przykład ewolucji od miejskiej suburbii do regionalnej metropolii (R. Sebastyański), a także amerykański i polski kontekst suburbanizacji (J. Martyniuk-Pęczek – Politechnika Gdańska) oraz omówiono cechy „miasta rozlanego” na przykładzie Los Angeles (A. Derc). Na koniec M. Radeberg-Skorzysko (Wielkopolski Urząd Wojewódzki) przedstawił kilka przykładów przyczyn zjawiska suburbanizacji.

W sesji drugiej skoncentrowano się na skutkach rozwoju tendencji suburbanizacyjnych, zarówno krótko-, jak i długoterminowych, dla struktury przestrzennej i ekonomicznej miast oraz sfery kulturowej. Referaty zaprezentowali: J. M. Chmielewski (Politechnika Warszawska) „Rozpraszanie się zabudowy na obszarze metropolitalnym Warszawy”, W. Czar-

well as the length of time. The first lecture, on the relation between such urbanisation and planned urban planning strategies, was given by S. Gzell (Warsaw Polytechnic). In conclusion he stated that quality can be improved through a ‘new urbanism’, i.e. new architectural and urban ideas, and cities should be polycentric. Next, this zone in a ‘city’s architecture’ was discussed by Z. Zuziak (Kraków Polytechnic), who presented the main features of such urbanisation and talked about its behavioural, demographic, cultural and structural (including architectural) aspects. He also discussed the negative effect of urban sprawl: excessive use of land, use of energy and transport costs. He claimed that Poland is at the first, initial stage of such urbanisation, marked by a chaotic, if not pathological, spatial overcrowding, which leads to the destruction of landscape. The next phase is its ‘crystallization’ which can be observed in the growing density of building in the urbanising zone. The speaker posed the question of whether transport nodes in urbanising zones will become settlement ‘crystallization’ centres. One of the conference organizers, P. Lorens (Gdańsk Polytechnic, Architecture Department) presented urbanisation in the process of the development of a post-socialist city, believing it to be dangerous. Polish cities, under the influence of planned urbanization and industrialization, are unprepared for this process. There are serious infrastructural deficiencies and inadequacies, the cities are weak economically, struggling with social and financial problems, and this urbanisation may additionally hinder development. The speaker also presented a typology of processes in reference to the location and utilisation programme, as well as its importance for the shape of the city structure.

Later seven reports were presented discussing different causes of urbanisation, based on examples from Poland (Trójmiasto and Warsaw), and the world. The following topics were presented: social aspects of urbanisation beyond city boundaries in Trójmiasto (M. Szmytkowska, G. Masik, Gdańsk University), urbanisation in the context of urban planning principles (B. Bańkowska), the relation between urbanisation and the shrinking of German

necki (Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku) „Suburbia stolicy Podlasia a problem kształtowania metropolii”, T. Parteka (Politechnika Gdańska) „Warunki «transformacji» zdegradowanych struktur miejskich w procesie suburbanizacji” i D. Kochanowska – „Suburbanizacja jako strukturalne zagrożenie metropolii polskich”. Bardzo ciekawe wystąpienie pt. „Ekologiczne aspekty suburbanizacji – teoria i realia” miał M. Przewoźniak, który określił suburbanizację jako nieefektywne i antyekologiczne wykorzystanie przestrzeni (poprzez rozpraszanie zabudowy i zajmowanie coraz większych przestrzeni), prowadzące do utraty strefy przyrodniczego zasilania miasta poprzez osłabienie systemów przyrodniczych. Dopatrywał się on przyczyn pozytywnych uwarunkowań i negatywnych skutków suburbanizacji, m.in. w złym modelu planowania przestrzennego, inercji dużych struktur przestrzennych, odmiennych wizji planistów i „branżystów” oraz administracji państwowej i samorządowej.

Po przerwie wysłuchano kolejnych siedmiu komunikatów, które dotyczyły suburbanizacji pojętej jako wzrost lub „rozplywanie się” aglomeracji miejskich (W. Michalski – Urząd Miasta Łodzi), wpływu procesu suburbanizacji na gospodarkę przestrzenną gmin otaczających miasto (D. Łaguna – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), oceny skutków trendów suburbanizacyjnych w latach 1991–2005 w południowym obszarze metropolitalnym Warszawy (K. Gruszecka – Politechnika Warszawska), problemu suburbanizacji w kontekście kondycji istniejącej zabudowy miejskiej (G. Lechman – Biuro Rozwoju Gdańska), wybranych skutków procesów suburbanizacyjnych w miejscowościach turystyczno-wypoczynkowych strefy podmiejskiej Łodzi (M. Makowska-Iskierka – Uniwersytet Łódzki), suburbanizacji w aspekcie kształtowania ładu przestrzennego i jakości środowiska miejskiego na przykładzie obszaru metropolitalnego Trójmiasta (F. Pankau, I. Markesić, J. Pietruszewski) oraz zmian morfologicznych, funkcjonalnych i społecznych we wrocławskiej strefie suburbanalnej (M. Zathey).

Drugi dzień konferencji i trzecia, ostatnia sesja, pozwoliły na teoretyczne prezentacje możliwych sposobów reakcji na zjawisko suburbanizacji w odniesieniu do polityki prze-

cities (G. Rembarz, Gdańsk Polytechnic), Randstadt Holland as an example of evolution from the urbanising of rural areas to a regional metropolis (R. Sebastyański), as well as the American and Polish context (J. Martyniuk-Peczek, Gdańsk Polytechnic) and the features of urban sprawl in Los Angeles (A. Derc, Wielkopolskie Spatial Planning Office). Finally, M. Radeberg-Skorzysko (Wielkopolski Województwo Council, Regional Development Sector) presented several causes pointing to the faulty administration system, contradictory laws, an unstable property market, an administrative division which does not match the settlement pattern, as well as the lack of professional responsibility among urban planners, corruption, and the frequent changes in legislation which are not conducive to balanced development.

The main object of the second session was the effect of increasing urbanisation processes, both short- and long-term, on the spatial and economic structure of cities and their cultural sphere. The presentations were given by J. M. Chmielewski (Warsaw Polytechnic) – ‘The Spread of Building in the Metropolitan Area of Warsaw’, W. Czarnecki (Higher School of Finance and Management in Białystok) – ‘The Urbanising of the Podlasie Capital and the Emergence of a Metropolis’, T. Parteka (Gdańsk Polytechnic) – ‘The transformation of degraded urban structures in the process of urbanisation beyond city boundaries’, and D. Kochanowska – ‘Urbanisation as a structural threat to the Polish metropolis’. A very interesting presentation, ‘Ecological aspects of urbanisation – theory and reality’, was given by M. Przewoźniak, who described such urbanisation as an in-effective and anti-ecological use of space (due to the spread of buildings and the occupation of larger and larger areas) which leads to the loss of ‘natural support’ for the city by weakening the natural environment. He was looking for the causes of positive and negative aspects of, among other things, inappropriate spatial planning, the inertia of large spatial structures, the visions of urban planners and specialists differing from those of state and local governments.

strzennej miasta oraz polityki na szczeblu metropolitalnym i regionalnym. Referat poświęcony koncepcji instrumentów zarządzania procesami suburbanizacji w obszarach metropolitalnych przedstawili T. Markowski i D. Drzazga (Uniwersytet Łódzki), o susten-sywnym, zrównoważonym „partnerstwie miejsko-wiejskim”, które jest możliwe jedynie w społeczeństwach obywatelskich, mówił A. Baranowski (prof. Politechniki Gdańskiej). Tematykę reurbanizacji miasta poruszył Z. Paszkowski (Politechnika Szczecińska), uznając rewitalizację obszarów przemysłowych i zespół innych działań zmierzających do wzmocnienia zwartości funkcjonalno-prze-strzennej miasta za możliwość odnowy, re-generacji i renesansu miast.

W tej części wygłoszono także komunika-ty, które poświęcone były suburbanizacji i roz-praszaniu zabudowy oraz możliwościom prze-ciwdziałania im na przykładzie Gdyni (M. Ka-rzyński – Urząd Miasta Gdyni), potrzebie prze-ciwdziałania procesowi spontanicznego rozwoju suburbanizacji i propozycji rozwiązań w Pol-sce w kontekście przyjętych praktyk europej-skich (B. Dębogórska), sposobom przeciwdzia-lania suburbanizacji Trójmiasta (E. Gończ), a także „miastom krótkich dróg” (D. Załuski), teoretycznemu modelowi funkcjonalno-prze-strzennemu pasma zurbanizowanego wchodzą-cego w skład aglomeracji na przykładzie pasma Gdańsk–Kartuzy (M. Chojnacki – Politechnika Gdańska), jak również problemowi zrównowa-żonej transformacji formy (sub)urbanistycznej (J. Dominiczak – ASP w Gdańsku) i równowa-żeniu krajobrazu strefy podmiejskiej opierając się na miejscach i obszarach ogniskujących społeczną aktywność (A. Górka – Politechnika Gdańska).

Na zakończenie obrad głos zabrała, przewod-niczająca ostatniej sesji, Iwona Sagan (Uni-wersytet Gdański), która wyszczególniła i na-zwała elementy wpływające na procesy sub-urbanizacyjne: infrastrukturalne (drogi, hi-permarkety, jakość wewnątrzmijskich sys-temów osadniczych), instytucjonalne (part-nerstwo podmiotów, koalicyjność, polityka fiskalna) i społeczne (konieczność zaistnienia społeczeństwa obywatelskiego, przemiany de-mograficzne, tożsamość i identyfikacja). J. Do-miniczak sugerował nazwanie ich raczej przyczynami i skutkami ekonomicznymi, poli-tycznymi, socjologicznymi, a także ekologicz-

After a break, another seven interesting reports were presented, which concerned urbanisation beyond city boundaries under-stood as the growth or sprawl of urban agglomerations (W. Michalski, Łódź City Council), the influence of urbanisation on the spatial economy of *gminas* surrounding the city (D. Laguna, the Warmińsko-Mazur-ski University in Olsztyn), the evaluation of urbanisation effects in 1991–2005 in the southern metropolitan area of Warsaw (K. Gruszecka, Warsaw Polytechnic), urban-isation in the context of the present condition of existing buildings (G. Lechman, Gdańsk Development Office), selected effects of urbanisation processes in tourist and recreational destinations of the urbanising zone of Łódź (M. Makowska-Iskierka, Uni-versity of Łódź), urbanisation as far as introducing spatial order and the quality of urban environment are concerned: the example of the metropolitan area of Trój-miasto (Tri-city) (F. Pankau, I. Markesić & J. Pietruszewski), as well as the morpho-logical, functional and social changes in the urbanising zone surrounding Wrocław (M. Zathay).

The second day of the conference, and the third and last session, were devoted to theoretical presentations of the possible reactions to urbanisation in reference to the spatial policy of the city, as well as metro-politan and regional policy. A lecture about the management of urbanisation processes in metropolitan areas was presented by T. Markowski and D. Drzazga (University of Łódź). After that, a sustainable partnership between the city and the country, which is possible only in civil societies, was dis-cussed by A. Baranowski (Gdańsk Poly-technic). The topic of reurbanization was presented by Z. Paszkowski (Szczecin Poly-technic), who considered the revitalization of post-industrial areas and other activities aiming at strengthening the functional-spatial compactness of a city to be an opportunity to renew and regenerate cities.

In this part the participants could also listen to reports devoted to urbanisation and the spread of building and possible ways to avoid them (M. Karzyński, Gdynia City Council), the need to stop the process of spontaneous development, and suggestions for solutions in Poland in the light of

nymi i przestrzennymi, co jego zdaniem lepiej odpowiadałoby kompozycji urbanistycznej. Zastanawiano się także wspólnie nad rolą urbanistów w planowaniu przestrzennym – czy powinni być tylko dobrymi rzemieślnikami, czy może również doradcami. Podniesiono też kwestię występującego w Polsce rozłamu między planowaniem urbanistycznym a zagospodarowaniem. Za główny problem polskiej urbanistyki uznano chaos przestrzenny, któremu można jednak sprostać wdrażając „nowy urbanizm” i konkretne kompozycje. Nie zapomniano przy tym, że miasto jest tworem społeczno-przestrzennym.

Zdaniem A. Baranowskiego (Politechnika Gdańska) obecnie w procesie suburbanizacji odbywa się swoiste zawłaszczanie i dominacja miasta nad społecznościami i terenami wiejskimi. Odmienne zdanie wyraził M. Piskorski (Biuro Rozwoju Gdańska), który podjął kwestię „żerowania” gmin na dużych miastach, przejawiające się celowym przyciąganiem mieszkańców miast (zwykle bogatych, dobrze wykształconych i aktywnych zawodowo), poprzez gwarantowanie im dobrych warunków mieszkaniowych i inwestycyjnych, przez co zyskują nowych podatników. Kluczem do zrozumienia procesów suburbanizacyjnych zdaje się więc być jakość życia – niektórych przyciąga wieś, dla innych atrakcyjne do zamieszkania jest miasto.

Można zatem stwierdzić, że suburbanizacja może mieć pozytywne i negatywne skutki dla miast i terenów podmiejskich; korzystne jest np. powstawanie na obszarach podmiejskich nowych miejsc pracy, wzrost dostępności placówek handlowych i usługowych oraz urządzeń infrastruktury komunalnej, a niepożądany m.in. wzrost kontrastów związanych ze statusem społecznym, brak identyfikacji ludności napływowej z obszarami zasiedlenia, wzrost przestępczości i inne patologie społeczne, słaba infrastruktura społeczna.

Suburbanizacja, postrzegana jako proces urbanizacji przedmieść i strefy podmiejskiej, wiąże się z relokacją miejsc zamieszkania, pracy i funkcji usługowych, rozwojem komunikacji. W efekcie może prowadzić do przemiany tych obszarów i nabrania przez nie cech typowo miejskich. Z tego powodu procesy suburbanizacji mają ogromne znaczenie dla kształtowania przestrzeni całych obszarów metropolitalnych i ich spójności.

accepted European practice (B. Dębogórska), ways to counteract the urbanisation of rural areas of Trójmiasto (E. Gończ), as well as the ‘cities of short roads’ (D. Załuski), a theoretical functional-spatial model of the urbanized belt as part of an agglomeration based on the example of the Gdańsk-Kartuzy belt (M. Chojnacki, Gdańsk Polytechnic). Other topics included the problem of a sustainable transformation of the urbanising form (J. Dominiczak, Academy of Art in Gdańsk) and the sustaining of the urbanising zone landscape through sites and areas focusing social activity (A. Górka, Gdańsk Polytechnic). In conclusion, it can be said that the urbanisation of rural areas, which is an inseparable element of the development processes and the search for a better quality of life, is a certain challenge to civilization which should be approached in a strategic way. The main aim of urban planners should be a transition from investment planning towards spatial management, which means limiting excessive freedom of investment and following the principles of sustainable development.

The last speech was given by the leader of the final session, I. Sagan (Gdańsk University, who enumerated and named the elements affecting urbanisation beyond city boundaries: infrastructural (roads, hypermarkets, the internal quality of settlement), institutional (partnerships, coalitions, fiscal policy) and social (the necessity of building a civil society and demographic transformations). J. Dominiczak suggested that they should be rather called economic, political, sociological, ecological and spatial causes and effects, as this would better fit the urban mix. Also the role of urban planners in spatial planning was considered and whether they should be good ‘craftsmen’ or also act as advisors. Another issue discussed was the discrepancy between urban planning and infrastructure in Poland. The main problem of Polish urban planning was considered to be spatial chaos which could be defeated by introducing a ‘new urbanism’. The fact that a city is a socio-spatial creation was not overlooked.

According to A. Baranowski (Gdańsk Polytechnic), at present the process of urbanisation beyond city boundaries is marked by overcrowding and the domination of the

Podsumowując należy stwierdzić, że konferencja była bardzo owocna, tak pod względem merytorycznym, jak i organizacyjnym. W czasie obrad zaprezentowano bardzo różnorodną, ciekawą tematykę związaną z procesem suburbanizacji, jego przyczynami i skutkami, przytaczając wiele przykładów studialnych z Polski i zza granicy. Szkoda tylko, że przy tak dużej liczbie wygłoszonych komunikatów, brakowało czasu na poszerzoną dyskusję i rzeczową wymianę zdań między uczestnikami konferencji.

city over rural communities and areas. A different opinion was expressed by M. Piskorski (Gdańsk Development Office), who discussed the problems of *gminas* in large cities. City inhabitants (usually well-off, well-educated and working) are purposely attracted by being offered good housing and investment conditions. In this way they become additional local taxpayers. The key to understanding the processes seems to be quality of life; some are attracted to the country, others to the city.

It can be stated then that such urbanisation may have both positive and negative effects on cities and urbanising areas; among the positive new jobs in urbanising areas, and the growing accessibility of shops, services and infrastructure facilities can be listed, while negative effects can be exemplified by increasing contrasts in social status, the fact that the inflowing population do not identify with their settlement area, a growing crime-rate and other social pathologies, weak social infrastructure, etc.

This urbanisation is perceived as a process connected with the relocation of homes, places of work, service functions and transportation system development. In effect it can lead to a transformation of these areas which may then acquire typically urban qualities. For this reason urbanisation processes are of utmost importance in adding to the metropolitan area.

To sum up, it should be stated that the conference was a success as regards both its contents and organisation. Varied and interesting topics related to urbanisation, its causes and effects were presented, illustrated with many case studies from Poland and abroad. It is regrettable, though, that with such a large number of presentations, there was not enough time for extended discussion and exchange of opinions among conference participants.